

Tento text Murraye Bookchina byl otištěn v časopise Sedmá generace č. 3, ročník 10, který vychází v elektronické i tištěné podobě. Murray Bookchin zde vysvětluje některé aspekty fungování libertariánského municipalismu. Tento text, domnívám se, výstižně dokresluje to, co je o libertariánském municipalismu řečeno v kapitolách 2 a 3. Záměrně jsem ponechal na původním místě i předmluvu k tomuto článku.

Od urbanizace ke městům

Murray Bookchin

V březnovém čísle *Sedmé generace* dostáváme slibu z minulého čísla a přinášíme překlad druhého textu Murray Bookchina. Jde o výbor z práce *From Urbanization to Cities (Od Urbanizace ke městům, první vydání 1986, 1995 druhé přepracované vydání, ze kterého je pořízen i následující překlad), ve které Bookchin mimo jiné podává přehledný nástin své vize nového společenského uspořádání, založeného na programu tzv. libertariánského municipalismu, a kroků, které by k němu měly vést. I přes nutná krácení - překladatel musel vypustit např. pasáže týkající se důležitých otázek o zbrojené moci a jejího možného užití - text poskytuje reprezentativní průřez zralou fází Bookchinova sociálně-politického myšlení a může se stát dalším podkladem pro domácí diskuse o této výrazné postavě sociálně-ekologické scény.*

Bezprostředním cílem programu libertariánského municipalismu není vykonávat okamžitou a rozsáhlou kontrolu ekonomiky prostřednictvím zastupitelů a jejich byrokratických pomocníků. Jeho bezprostředním cílem je znovu otevřít veřejnou sféru, která by stála v ostrém protikladu vůči státní moci, dávala prostor co největší demokracii v doslovném slova smyslu a vytvořila zárodečné formy institucí, které by daly moc do rukou všemu lidu. Jestliže si zpočátku tuto perspektivu bude možno osvojit pouze v omezeném měřítku v rámci čistě morálně zmocněných shromáždění, budeme tu i přesto mít formu lidové moci, která se může časem začít šířit nejenom z místa na místo, ale i přes hranice geograficky rozsáhlých oblastí.

Prostorové a strukturální problémy

(.) Shromáždění naráží na jeden nepřekonatelný problém, který se objevuje hned, jakmile o ní začneme uvažovat z hlediska struktury a prostoru. Rozhodnou-li se napodobit starověké Athény, ve srovnání s dnešními metropolemi poměrně malý městský celek, lidé v dnešním New York City nebo Londýně nemají možnost "sdružovat se". (.) Velkoměsta se ale skládají z jednotlivých čtvrtí, to znamená menších společenství, která mají jistou míru identity, definovanou buď sdíleným kulturním dědictvím, hospodářskými zájmy, sociálními postoji, případně estetickou tradicí, jako je tomu v newyorské Greenwich Village nebo londýnském Camden Town. Jakkoli jejich správa jako logistických, sanitárních a komerčních jednotek vyžaduje vysoký stupeň koordinace ze strany expertů a jejich pomocníků, jsou tyto celky potenciálně otevřeny politické a v delším výhledu i fyzické decentralizaci. Lidová shromáždění, třeba i v rámci jednotlivých bloků, lze vytvářet bez ohledu na velikost města, stačí, pokud se podaří identifikovat společné kulturní prvky a podporovat jejich jedinečnost.

(.) Pokusy iniciovat shromáždění tak mohou v nejskromnějším měřítku začít s obyvatelstvem na úrovni sahající od jednotlivých drobných obytných čtvrtí až po seskupení desíti, dvanácti či více takovýchto menších celků. Koordinovat shromáždění by mohli delegáti s přísně vymezeným mandátem, kteří by se postupně střídali, shromáždění by je mohlo odvolávat a - především - museli by se řídit pověřením ostatních spoluobčanů. Takové pověření by mělo písemnou formu, ať už by delegáta zavazovalo k podpoře nebo aktivnímu nesouhlasu s návrhem, který se objeví na programu konfederálních rad složených z delegátů z několika místních shromáždění.

(.) Skutečné problémy, které před organizátory shromáždění vyvstanou, jsou převážně administrativního rázu: jak zajistit materiální standard městského života, jak se vypořádat se složitými logistickými a dopravními problémy, jak udržet hygienicky čisté prostředí. Odpověď na otázky tohoto typu se velmi často zamlžuje záměnou dvou různých aktivit: tvorby politiky a jejího praktického provádění, tj. administrace. Rozhodnutí vybudovat silnici například neznámá, že každý musí umět silnici vyprojektovat a postavit. To je práce pro inženýry, kteří mohou dodat alternativní projekty - v tom jistě spočívá velmi důležitá politická funkce expertů, o její přijatelnosti ale musí mít možnost rozhodnout lidé ve shromážděních. Vyprojektovat a postavit silnici, to je úkol výhradně administrativního typu, byť zůstává otevřen veřejnému posouzení.

Konfederalismus

(.) Tvrzení, že obecina může být stejně provinční jako kmen, by nemělo příliš překvapovat - není na něm o nic méně pravdy dnes než v minulosti. Žádné občinové hnutí, které není konfederální - tj. nevstupuje do sítě vzájemných závazků k ostatním obcím v regionu -, proto nelze považovat za skutečně politický útvar v tradičním slova smyslu: chová se stejně, jako městská čtvrť, která odmítá spolupracovat s ostatními čtvrtěmi v tomtéž městě.

(.) Co znamená konfederalismus, chápaný z myšlenkového rámce libertariánského municipalismu? Jak si představit jeho fungování ve svobodné ekologické společnosti? V první řadě by mělo jít o síť rad, jejichž členové či delegáti by byli voleni z lidových demokratických shromáždění, tváří v tvář svým spoluobčanům v nejrůznějších vesnicích, městečkách a městech, ve velkoměstech pak v městských čtvrtích. (.) Funkce takových rad by byla čistě administrativní a praktická, čímž by se lišila od role zastupitelů v republikových systémech vlády, kteří mají moc tvořit politiku. Konfederace by se zkrátka musela držet stejného rozlišení jako jednotlivé obcíny a ne- směšovala by tvorbu politiky s její administrací. První by zůstalo výlučně v rukou lidových komunitních shromáždění založených na praxi participativní demokracie. Administraci - koordinaci a realizaci přijatých politických postupů - by měly na starost konfederální rady. Všude tam, kde tvorba politiky unikne z rukou lidí, pohlcují ji jejich delegáti, kteří se rychle mění v byrokraty.

Klíčovým prvkem uskutečňování myšlenky konfederalismu je provázanost jednotlivých společenství, vedoucí k autentické vzájemnosti založené na sdílení zdrojů, výroby a tvorby politiky. Ačkoli rozumná míra soběstačnosti je pro každou lokalitu a region žádoucí, konfederalismus předchází místnímu provincialismu na straně jedné, extrémní celostátní a globální dělbě práce na straně druhé. Díky konfederaci si společenství může zachovat svou identitu a plnost a zároveň sdílet cestu s širším celkem, který tvoří vyrovnanou ekologickou společnost.

Nenahraditelnost shromáždění

(.) Proč je shromáždění tak důležité pro to, aby si lidé mohli vládnout sami? Nestačí jako ve Švýcarsku využít referendum a vyřešit problém demokratických postupů jednoduše a bez komplikací? Proč se nemůžeme rozhodovat elektronickou cestou - jak navrhuji nadšenci "třetí vlny" - jako "autonomní" individua, která sledují debaty a hlasují v soukromí svých domovů?

Abychom mohli podat odpověď, musíme zvážit řadu klíčových otázek, včetně povahy občanství a vzkříšení i dalšího rozvinutí klasické vize politiky. "Autonomní" individuum *coby* "volič", který podle liberální teorie tvoří základní jednotku procesu referenda, je fikce. Individuum ponechané svému soukromému osudu ve jménu "autonomie" a "nezávislosti" se stává izolovanou bytostí, jejíž skutečná svoboda ztratila ukotvení ve společenském a politickém prostředí, které jediné dodává individualitě každého člověka její krevnatost. (.) "Občanství", vymknuvší z rámce společenství, může degradovat naši politickou osobitost stejně silně jako "občanství" v totalitárním státu. V obou případech jsme vrženi zpět do stavu závislosti, kterým se vyznačuje život nemluvňat a malých dětí. Stáváme se nebezpečně zranitelní vůči manipulaci, ať už ze strany silných osobností v našem soukromí, nebo ze strany státu a korporací v ekonomickém životě. Ani v jednom případě nezískáváme individualitu *ani* komunitu. (.) Obojí nám může zajistit spíše vzájemná závislost uvnitř institučně bohatého a vyzrálého společenství, které nedokáže vytvořit žádná elektronická média. Závislost, která naplňuje individualitu rozumem, solidaritou, smyslem pro spravedlnost a nakonec i skutečností svobody, která vede k tvůrčímu a angažovanému občanu.

(.) Význam obcíny je o to větší, že vytváří jakousi řečovou arénu, v níž se lidé mohou intelektuálně i emočně střetávat, ba přímo zakoušet jeden druhého prostřednictvím rozhovoru, řeči těla, osobní blízkosti a dalších výrazů, charakterizujících živou komunikaci. Občané se mohou střetávat a přitom pracovat na kolektivních rozhodnutích. Mám tím na mysli nanejvýš důležitý proces *spolčování*, trvalé prolínání mnoha rovin života, které vede k *solidaritě*, již nejenom k "sousedské přívětivosti", tak důležité pro vývoj v pravém slova smyslu organických mezilidských vztahů.

Referendum, prováděné ve volebním zátiší za plentou nebo v elektronické izolaci našich domovů v duchu "třetí vlny", *privatizuje* demokracii a tím ji také ničí. Volby se k nerozeznání podobají registraci preferencí pro určité mýdlo či prací prášek, zjišťovaných v průzkumech veřejného mínění. Mění se v totální kvantifikaci občanství, politiky, individuality a myšlenkové tvorby, která přestává být procesem vzájemné informační výměny. Hlas sám o sobě pouze odráží zárodečnou formu "procenta" našich představ a hodnot, nikoli jejich plný výraz. Názory jsou degradovány na pouhé preference, ideály na pouhé chutě, celkové pochopení na kvantifikaci, to vše způsobem, který redukuje lidské cíle a přesvědčení na numerické číslice.

Athénská *polis*: "paideia" a "filia"

Konečně, "autonomní individuum" postrádající jakýkoli společenský rámec, opěrný systém a organický styk ztrácí přístup k *paideia* - procesu formování charakteru, který starověcí Athéňané považovali za jednu z nejdůležitějších výchovných funkcí politiky. K pravému občanství a politice patří trvalé formování osobnosti, vzdělávání a rostoucí smysl pro veřejnou odpovědnost a angažovanost. (.) Tyto životně důležité osobní a politické vlastnosti nevzniknou v soukromí škol o nic více než v soukromí volebních koutků. Jejich tvorba vyžaduje přítomnost na veřejnosti, ztělesněnou hovořícími a myslícími jednotlivci, přítomnost v řečové sféře otázek a odpovědí. Jak naznačuje etymologie, "patriotismus" je národně-státní koncepce občana jako dítěte, poslušného stvoření národního státu, který se tváří jako hlava rodiny nebo přísný otec, inscenující přesvědčení a prikazující zbožnou úctu. Do té míry, do jaké jsme "synové" a "dcery" naší "otčiny", stavíme se do infantilního vztahu vůči státu.

Proti tomu solidarita neboli *filia* předpokládá smysl pro angažovanost. Na jejím utváření se podílí poznání, cvik, zkušenost a rozum - krátce, politická výchova vyvinutá v průběhu politického účastenství. *Filia* je výsledkem vzdělávacího a výchovného procesu, tedy cílem, jehož by měla dosáhnout *paideia*. Společnost, která postrádá *filia* nebo prostředky k její tvorbě, posuzuje "politickou angažovanost" "procentem" "voličů", kteří "participují" na "politickém procesu".

Velká nebo malá, shromáždění jsou jedinou školou občanství, kterou máme. Neexistuje žádný jiný občanský "studijní program" než živoucí a tvůrčí politická sféra, z níž jedině mohou vzejít lidé, kteří berou správu věcí veřejných vážně. Přes mnohé nedostatky nám pozoruhodný příklad vysoce vyvinutého smyslu pro občanství nabízí starověká athénská obec, *polis*. Úcta k protivníkům v debatě, užívání jazyka k dosažení konsensu, neutuchající veřejná diskuse v *agoře*, v níž i ty nej přednější postavy *polis* musely probírat veřejné otázky s těmi nejméně známými občany, využití bohatství nejenom k uspokojení osobních potřeb, ale také ke zvýšení lesku *polis* samé (spojené s důrazem na rozdělování bohatství spíše než na jeho akumulaci), množství veřejných slavností, divadelních her a satir zaměřených na občanská témata, konečně pak potřeba posilovat občanskou solidaritu - to vše spolu s mnoha jinými prvky athénské politické kultury vytvářelo vzájemnost a odpovědnost, jejímž výsledkem byli činorodí občané s hlubokým smyslem pro občanské poslání.

Napříč třídami

(.) Řada svobodomyšlných a radikálně orientovaných lidí jako by zatím nechápala, v čem spočívá jedinečnost naší doby: Pro dnešek je příznačný objev zcela nových témat, která se dotýkají všech společenských vrstev a ignorují dosavadní třídní dělení. Životní prostředí, růst, doprava, kulturní degradace, kvalita městského života obecně - žádnou z těchto otázek neotevřel vznik měst, ale urbanizace. Napříč jednotlivými společenskými třídami procházejí témata jako nebezpečí jaderné války, posilování autoritativního státu a hrozící celosvětová ekologická katastrofa. Pestré směsici různých občanských skupin se v míře nebývalé v dosavadní americké historii podařilo svést do hromady lidí s nejrůznějším třídním pozadím a sjednotit je prací na projektech často velice lokálního charakteru, které se však dotýkají osudu společenství jako celku.

Otázky jako umístění jaderného reaktoru nebo úložiště jaderného odpadu, nebezpečí kyselých dešťů, existence toxických skládek - citujme jen několik příkladů, které sužují nespočet amerických a britských obcí - spojily ohromující spektrum lidí se zájmem o stejnou věc do hnutí, která odsunula ritualistickou třídní analýzu jejich motivací na vedlejší kolej.

Proměna ekonomiky

(.) Stručným přehledem vznikajícího *obecného společenského zájmu*, překrývajícího starší partikularistické zájmy, chci ukázat, jak lehce může vzniknout nová politika: taková, která by se zaměřovala nejenom na přetvoření politické krajiny na obecním stupni, ale také na zásadní proměnu krajiny ekonomické. Věčné spory mezi "soukromým vlastnictvím" a "znárodněným vlastnictvím" stále více patří do starého haraburdí. Ne že by tyto rozdílné typy vlastnictví a formy vykořisťování, které se s nimi pojí, zmizely; spíše je v rostoucí míře zastiňují nové útvary a zájmy. Soukromé vlastnictví v tradičním smyslu, založené na reprodukci občana jako ekonomicky soběstačného a politicky samostatného individua, postupně odumírá. Mizí nikoli působením "plíživého socialismu", který pohlcuje "svobodné podnikání", ale vlivem "plíživého korporativismu", pohlcujícího všechny bez rozdílu - ironií dějin se tak děje právě ve jménu "svobodného podnikání". Řecký ideál politicky svrchovaného občana, který je schopen rozumného úsudku ve veřejných záležitostech, prost hmotné nouze nebo klientních vazeb, se změnil v pouhou frašku. Oligarchický ráz ekonomického života ohrožuje demokracii nejenom na národní úrovni, ale také na úrovni obce, kde si stále uchovává jistou míru důvěrnosti a svobodnosti.

Blížíme se zde k průlomovému přístupu k občinové ekonomice, který novým způsobem rozpouští mystickou auru obklopující korporativní a znárodněné vlastnictví jakož i protiklad elitismu a "demokracie na pracovišti". Mám na mysli *municipalizaci* čili *zobecnění vlastnictví*, na rozdíl od jeho korporativizace či znárodnění. Libertariánský municipalismus navrhuje předat půdu a podniky do péče společenství - přesněji pod ochranu občanů ve svobodných shromážděních a jejich vyslanců na konfederálních radách. (.) Vede nás očekávání, že taková obecní ekonomika (.) spojí do jednoho celku zvláštní zájmy, které dnes dělí lidi na dělníky, profesionály, manažery atd. Vznikne obecný zájem, díky němuž budou lidé sebe sama vnímat jako občany vedené výhradně potřebami společenství a regionu, nikoli osobními náklonostmi nebo profesními zájmy.

(.) Co se pracoviště týče, veřejná demokracie by nahradila tradiční obrazy produktivního managementu a vedení, "ekonomické demokracie" a "ekonomické kolektivizace". Je příznačné, že v Americe populární pojem "ekonomické demokracie" na pracovišti přestal být neslučitelný s korporativní nebo znárodněnou ekonomikou. Platí přímo pravý opak: účinné využití "participace dělníků" na výrobě, dokonce i naprosté předání veškerých průmyslových operací dělníkům, jež je vykonávají, se stalo jen další formou racionalizace, která v minulosti ve jménu efektivity vedla ke vzniku neosobních montážních linek. Ekonomická demokracie na pracovišti je jen další příklad zneužití práce, tentokrát přenesením viny za vykořisťování práce na tuto práci samotnou.

Spousta dělníků by si ve skutečnosti přála opustit svá pracoviště a nalézt tvořivější typy práce - nestačí jí účastnit se plánování své vlastní bídy. Původním a nejhlubším významem "ekonomické demokracie" byl svobodný, demokratický přístup k životním prostředkům, záruka svobody od hmotné nouze - ne pouhé zapojení dělníků do tíživých výrobních činností, které by lépe mohly vykonávat stroje. K nehorázným buržoazním trikům, na nichž se nevědomky podílejí mnozí radikálové, patří i svérázná reinterpretace pojmů: "ekonomická demokracie" je dnes totéž co "zaměstnanecké vlastnictví" a "demokracie na pracovišti" znamená pouze "participaci" dělníků na vedení průmyslové výroby, místo aby označovala svobodu od tyranie továrny, racionalizované práce a plánované produkce.

Odborářský požadavek "kolektivizace" průmyslu a "dělnické kontroly" jednotlivých průmyslových zařízení se zakládá na smluvních a směnných vztazích mezi kolektivizovanými podniky. Tím ale nepřímou reprivatizuje ekonomiku a otevírá ji tradičním formám soukromého vlastnictví - přestože každý jednotlivý podnik je ve vlastnictví určitého kolektivu. Libertariánský municipalismus proti tomu doslova *politizuje ekonomiku* a rozpouští rozhodování na poli ekonomiky v občanské sféře. Ani továrna, ani půda se nestávají oddělenou a potenciálně konkurenční jednotkou uvnitř zdánlivě obecného kolektivu. (.) Vlastnictví spravují občané ve shromážděních jakožto občan nikoli jako dělníci, farmáři, profesionálové či jinak orientované zaměstnanecké skupiny, sdružené kolem úzce specifických zájmů.

Soběstačnost a lidské rozměry

(.) Žádné společenství nemůže dosáhnout ekonomické samovlády a nemělo by se o to ani pokoušet. Z hospodářského hlediska brání uzavřenému ostrovanství a provincialismu široké spektrum zdrojů, které potřebujeme k výrobě mnoha všeobecně užívaných druhů zboží. Místo abychom na tuto vzájemnou provázanost jednotlivých společenství pohlíželi jako na nutné zlo a nevyhnutelný ústupek realitě, můžeme ji vnímat jako jednoznačný klad - po kulturní i politické stránce. Provázanost celých společenství není o nic méně důležitá než provázanost jednotlivých lidí. Obohacující kulturní křížení často bývá výsledkem hospodářského styku a občina bez něj mívá tendenci zhroudit se do sebe a ztratit se ve vnitřním občanském soukromničení. Sdílené potřeby dávají vzniknout sdílení, sdílení pak komunikaci, zmlazování novými myšlenkami a širšímu společenskému horizontu, který propůjčuje novým zkušenostem širší vnímavost.

Environmentální teorie v poslední době položila důraz na "soběstačnost". Pokud tento pojem znamená něco více než větší míru prozíravosti v nakládání s materiálními zdroji, lze jej pokládat za regresivní. Lokalismus bychom neměli interpretovat tak, aby se kryl s provincialismem. Stejně tak bychom si pod decentralizací neměli představovat tvrzení, že malost je ctností sama o sobě. Malé není nutně krásné. Pojem lidského měřítka, který považuji za zdaleka nejpříjemnější výraz pro skutečnou ekologickou politiku, vychází ze snahy umožnit lidem plně uchopit jejich politické prostředí, nikoli zahrabat se ve vlastní provinciálnosti s vyloučením kulturních podnětů přicházejících z vnějšku.

Technika proti etice?

(.) Co se technologické základny decentralizovaných společenství týče, přímo před našima očima probíhá revoluce, která by se ještě před několika desetiletími zdála beznadějnou utopií. (.) Vidět v technologickém pokroku něco bytostně škodlivého je stejně tak krátkozraké jako arogantní - zvláště pokud jde o vývoj v oblasti čistých zdrojů energie a automatizace strojové výroby, která v rozumné společnosti může lidské bytosti zbavit bezduché dřiny. Dnešní lidé pochopitelně nepřijmou dietu zbožných morálních plytkostí, předepisující "skromné prostředky", které údajně vedou k "bohatým výsledkům", ať už si pod těmito

představíme cokoli. Nepřijmou ji tím spíše, že tyto otřepané fráze šíří dobře placení akademikové a privilegovaní Euro-američané, kteří se se stávajícím společenským řádem neprou o nic s výjimkou přístupu k parkům "divočiny".

Pro většinu lidstva únavná dřina a zbytečný nedostatek potravy představují každodenní realitu. Očekávat, že se tyto lidé stanou aktivními občany v života- schopném politickém, ekologicky orientovaném společenství, je necititelný středostavovský předsudek. Dokud se po většinu života věnují namáhavé práci, často s prázdnými žaludky, a nemohou se těšit přiměřenému dostatku životních prostředků (.) je vrcholem arogance snižovat jejich lidství výrazy typu "hladové krky" (slýcháváme je od mnoha demografů) nebo "konzumenti" (jak činí jistí dobře zaopatření environmentalisté).

(.) Ničím z toho nemíním popírat, že nemusíme brát ohled na potřebu vizionářského etického ideálu. S notnou dávkou dějinné ironie slavila politická pravice úspěch nad silami pokroku právě díky promyšlenému důrazu na etiku a otázky ducha ve stále více smyslu zbaveném světě. Nacismus nedosáhl většiny svých vítězství mezi německým lidem proto, že nabízel nějaký hospodářský všelék. Lidi na něm lákal mytický ideál národnosti, společenství a mravní obnovy. V poslední době získala americká reakční hnutí miliony příznivců pro svůj důraz na hodnoty jako soudržnost rodiny, náboženská víra, obnova vlastenectví a právo na život - fakt, který byl umně přetvořen nejenom v ospravedlnění protipotratové legislativy, ale také v hypostazi posvátnosti individua, nenarozeného i narozeného.

Patří k příznačným rysům dnešní svobodomyšlné a radikální politiky, že svými přístupy k společensky důležitým otázkám dosud stále vězí v ekonomistických a produktivistických schématech. (.) Jestliže pravice praktikuje egoismus a třídní válku proti chudým za současného hlásání ctností komunitního života, politický střed a levice se chopily navýsost praktických otázek, jakými jsou chleba na stole či peníze v bance, nabízejí však velmi málo hodnot, které mohou společensky inspirovat. Vedle důrazu na nutnost vyřešit problémy hmotného nedostatku je přítom stejně tak důležitý důraz na nutnost vypořádat se s mravní prázdnotou, kterou tržní společnost vnáší mezi obrovské množství dnešních lidí.

Trpělivost

(.) Vážně míněné politické hnutí, které usiluje o prosazování libertariánského municipalismu, musí být trpělivé - jako ruská lidová hnutí devatenáctého století. (.) Revoluční vzednutí šedesátých let ztroskotalo i se svými velkorysími ideály proto, že mladí radikálové požadovali okamžité a senzační úspěchy. Jejich činnost trpěla žalostným nedostatkem zdoluhavého usilování, které je tak nezbytné pro budování opravdového hnutí - jehož cíle patrně nelze uskutečnit během jediného života.

Libertariánsko-municipalistické hnutí zvláště nemůže - a nemělo by - očekávat okamžité úspěchy a široké veřejné uznání. (.) Bude-li za takové hnutí někdo kandidovat do obecních zastupitelstev, s požadavkem ustavení veřejných shromáždění, mnohem pravděpodobněji dnešní volební závody prohraje než získá sebemenší úspěch. (.) Po nepředvídatelně dlouhou dobu si činnost zaměřená na voliče uchová čistě výchovný a vzdělávací ráz a bude pokusem o vstup do veřejné sféry, jakkoli skromný a poklidný může v místním měřítku být, pokusem vychovávat a střetávat se se stále většími počty lidí.

I tam, kde se na místní úrovni podaří dosáhnout volebního úspěchu, budou vyhlídky na uskutečnění radikální demokratické politiky nejspíše zastíněny odporem ze strany národního státu a slabou pozicí občin v moderních "demokraciích". Je nanejvýš pochybné věřit, že by alespoň občanské orgány dovolily sousedským shromážděním získat legální moc k tvorbě veřejné politiky. Tím spíše nic takového nelze očekávat od orgánů národní a státní moci. Rád bych ovšem zdůraznil, že i shromáždění, které nemá žádnou legální moc, může působit obrovskou mravní silou. Lidové shromáždění, které dává jasně zaznít názorům na řadu témat, může vzbudit veliký rozruch mezi místními úředníky a vyvolat širokou veřejnou odezvu ve svůj prospěch, která může přesáhnout i hranice regionu.

Zajímavým příkladem může být rezoluce za zastavení jaderného zbrojení, která byla před deseti lety přijata na více než stovce městských shromáždění v americkém státě Vermont. Rezoluce si nejprve získala ohlas po celých Spojených státech a vyústila v řadu příležitostných "městských shromáždění" v oblastech, které nikdy nic podobného nezažily. Následovně ovlivnila podobu národní politiky v otázce jaderného zbrojení a vyvrcholila demonstrací přibližně jednoho milionu lidí v New York City. Přesto ani jedno z městských shromáždění nemělo "legální" pravomoc k tomu, aby zastavilo jaderné zbrojení, téma navíc nespádalo do typického okruhu otázek, která tradiční městská shromáždění v Nové Anglii projednávají. Historie ostatně poznala jen několik občanských projektů, které se podobají libertariánskému municipalismu a které začaly s úmyslem vytvořit radikální demokracii jakéhokoli typu.

Čtyřicet osm pařížských sekcí z roku 1793 vzniklo z šedesáti volebních okrsků založených v roce 1789. Ustavení okrsků předcházelo spletitý proces (úmyslně naplánovaný tak, aby vyloučil chudé obyvatele Paříže), jehož cílem bylo vybrat členy třetího stavu, kteří by mohli zastupovat obyvatele Paříže ve Versailles, kam král svolal zasedání generálních stavů. Očekávalo se, že po vybrání delegátů okrsky přestanou existovat. Ve skutečnosti však všech šedesát okrsků odmítlo přestat se pravidelně scházet, na vzdory absenci jakékoli legální opory, a o rok později se stalo integrální součástí městské vlády. S radikalizací francouzské revoluce se obávané městské a národní orgány pokusily oslabit moc okrsků snížením jejich počtu na čtyřicet osm - odtud přeměna starých okrsků na sekce. Sekce nakonec otevřely dveře všem Pařížanům, některé z nich i ženám, bez jakéhokoli majetku či společenského postavení. Tato nejradikálnější z občanských struktur, která dala vzniknout nejdemokratičtějším shromážděním v dosavadních dějinách, si zvolna prorazila cestu k moci, přestože se zpočátku nemohla opřít o žádnou legální autoritu a utvářela se v naprostém protikladu k národnímu státu.

(.) Nesmírný praktický význam připisují skutečnosti, že v různé míře po celém světě dosud přežívají předstátní instituce, tradice a postoje. Odpor vůči rozrůstání utlačující státní moci se živí v sítích vesnic, městských čtvrtí a komunit. Svědectvím tohoto odporu jsou boje v Jižní Africe, na Středním východě či v Latinské Americe. (.) To, zda si stát ze státu uchová "více" nebo "méně" - otázka, která rozhodně nepřípadla bezvýznamná teoretikům tak rozdílného zaměření jako Bakunin a Marx - záleží z velké části na moci místních, konfederálních a komunitních hnutí. Bude tak velká, aby převážila sílu státu a ustavila alternativní moc, schopnou stát nahradit? Zásadní role, kterou před téměř třemi desetiletími sehrálo *Hnutí občanů Madridu* při oslabování Frankova režimu, by si zasloužovala zásadní studii.

Z anglického originálu přetištěného v *The Murray Bookchin Reader* (edited by Janet Biehl, Cassel, London 1997) vybral a přeložil David Vaněk.